

Etyka pracy prawnika z wykorzystaniem sztucznej inteligencji

dr Paweł Mielniczek*

W jaki sposób zapewnić, że zwiększenie efektywności pracy prawnika z AI nie odbędzie się kosztem etyki lub klientów? Przedmiotem artykułu jest etyka wykorzystania AI w praktyce prawniczej. Autor przyjmuje podejście biznesowe, aby zobrazować korzyści, wyzwania oraz niezbędne zabezpieczenia i środki ostrożności - tak aby wdrożenie AI w optymalizacji pracy prawnika mogło zakończyć się sukcesem.

Wprowadzenie

Przed rewolucją AI, znaczna część prawników uznawała możliwości automatyzacji stosowania prawa za inherentnie ograniczone - z uwagi na pojmowanie prawa jako sztuki, zwłaszcza w zakresie balansowania różnych interesów, taktyki procesowej i szerzej - strategii osiągania celów w interesie klienta, lub też interesie społecznym, publicznym, czy jakimkolwiek innym reprezentowanym lub wspieranym przez prawnika.

AI okazuje się jednak oferować niemal nieskończony potencjał rozwoju, już od pierwszych lat rewolucji AI znacznie zwiększając efektywność pracy prawników, którzy potrafią korzystać z niej m.in. w zakresie analiz prawnych, automatyzacji zarządzania dokumentami czy danymi. AI stwarza jednak ryzyka etyczne, prawne, a nawet wizerunkowe - w tym m.in. błędów i halucynacji, pomijania osądu ludzkiego, naruszeń bezpieczeństwa, czy też utraty zaufania klientów¹.

Z drugiej strony - ci sami klienci również korzystają z AI, potrafiąc samodzielnie i w przyzwoitej jakości napisać umowę, wypełnić wniosek do urzędu, czy też dokonać analizy niekorzystnych dla siebie postanowień. Co więcej, zwykła prośba o pomoc AI w załatwieniu sprawy potrafi wystarczyć, aby klient otrzymał wystarczającą ilość pomysłów, aby w niejednej sprawie prawnik przestał być niezbędny.

W tym kontekście, prawnicy - przynajmniej w znacznej części - wydają się skazani na podążanie z duchem czasów i adopcję rozwiązań AI, które pozwolą im zachować konkurencyjność i przydatność rynkową dla coraz bardziej zautomatyzowanego i inteligentnego społeczeństwa. Maksymalizacja korzyści z wykorzystania AI, przy jednoczesnej minimalizacji ryzyk dla klientów i etyki zawodowej, stają się więc podstawą podejścia nowoczesnego prawnika do obszaru wykorzystania nowych technologii².

Narzędzia AI w optymalizacji pracy prawnika: zastosowania w analizie tekstu, audio i wideo

Każdą politykę wykorzystania AI w organizacji, w tym w kancelarii prawnej, warto rozpocząć od oświadczenia o wspieraniu oraz korzyściach z innowacji. Pozytywny kierunek zmian sprawia, że ewentualne dalsze wymogi i środki bezpieczeństwa mają sens porządkujący, a nie ograniczający innowację. Zacznijmy więc od przeglądu przykładowych korzyści z wykorzystania AI w pracy prawnika, kancelarii lub działu prawnego.

Po pierwsze - **modele językowe**. W zależności od funkcji i umiejętności użytkownika, umożliwiają automatyzację generowania treści prawnych, poprawę jakości pisania - nie tylko pod kątem stylu i języka, ale przede wszystkim przez weryfikację i sugestie na podstawie kryteriów, które możemy także zoptymalizować z pomocą AI, tłumaczenia i pracę na dokumentach w wielu językach, a nawet efektywny *research* i planowanie kolejnych kroków w strategii procesowej. Ponadto, zaszczyt ich w dotychczas używanych narzędziach (np. przeglądarki internetowe) i pakietach biurowych (np. Microsoft 365, Google Workspace) na coraz szerszą skalę ułatwia korzystanie z tych funkcji na każdym etapie pracy³.

Po drugie - **zastosowanie AI do generacji, edycji i analizy obrazów**. Nie tylko ułatwia ona ilustracje, czy działalność edukacyjną i informacyjną prawnika (choćby generowanie całych prezentacji z ilustracjami w ramach programów takich jak PowerPoint z wykorzystaniem funkcji Copilot), ale także transkrypcję treści dokumentów przy wykorzystaniu funkcji OCR, w zależności od narzędzia - umożliwiając nawet digitalizację i dalszą szybką analizę paczek zdjęć akt spraw.

Po trzecie - **audio**. Generowanie głosu ułatwia interaktywną prezentację treści i jest powszechnie stosowane w chatbotach,

* Autor jest adwokatem i naukowcem zajmującym się prawem międzynarodowym i prawem nowych technologii, w tym szkoleniami z zakresu AI w pracy prawnika. Jego doświadczenie zawodowe obejmuje m.in. Biuro Radcy Prawnego NATO HQ SACT, Biuro ONZ w Genewie, dużą instytucję finansową, organ nadzorczy ochrony danych, organ antymonopolowy, firmę konsultingową ochrony danych oraz międzynarodową kancelarię prawną. Założyciel Get Compliant - firmy prawniczej zapewniającej kompleksową obsługę spółek w dziedzinie compliance; ORCID: 0000-0003-3465-6326.

¹ Więcej ryzyk w kontekście zastosowania AI dla prawników opisuje K. Panfil, Disadvantages of AI in Law - Uncover the Hidden Risks. TTMS, 2024, <https://tms.com/disadvantages-of-ai-in-law-uncover-the-hidden-risks/> (dostęp: 26.5.2025 r.).

² Wymogi kompetencji prawników w kontekście AI, w tym rozumienia ryzyk dla klientów (reguła 1.1) ustanawia np. opinia 512 American Bar Association. Zob. American Bar Association, ABA issues first ethics guidance on a lawyer's use of AI tools, 2024, <https://www.americanbar.org/news/abanews/aba-news-archives/2024/07/aba-issues-first-ethics-guidance-ai-tools> (dostęp: 26.5.2025 r.).

³ Więcej na temat korzyści dla prawników w Thread Software, AI and Legal Practice: Empowering Human Expertise, Not replacing it, 2024, <https://www.threadsoftware.com/ai-empowering-legal-expertise/> (dostęp: 26.5.2025 r.).

zastępujących infolinię lub nawet kontakty inicjowane przez organizację (np. marketing, zaproszenia). Jednak to transkrypcje mają największy potencjał w pracy prawnika, umożliwiając m.in. analizę rozmów wewnętrznych i innych nagrań, choćby z rozpraw.

Po czwarte – **wideo**. Generowanie filmików może mieć zastosowanie do uatrakcyjnienia wewnętrznych szkoleń czy treści edukacyjnych lub prezentujących kancelarię na stronie internetowej lub w mediach społecznościowych. Jednak już analiza długich wideo, w tym poprzez ich transkrypcję, umożliwia zaoszczędzenie godzin czasu np. na oglądaniu konferencji, z której chcieliśmy się dowiedzieć tylko kilku interesujących nas rzeczy.

Po piąte – **funkcje wspierające i rozbudowane systemy**, od zarządzania projektami, kalendarzem, poprzez tworzenie i podsumowywanie maili, aż do zarządzania dokumentami, umowami czy dowolnymi innymi procesami pracy kancelarii lub działu prawnego dzięki analizie dużych zbiorów danych – i wewnętrznych i zewnętrznych, wykorzystaniu setek wzorcowych dokumentów, proponowaniu treści projektów pism. Przy dużej skali, pozwalają one oszczędzić miliony dolarów, a nawet powodują zmniejszenie zapotrzebowania na usługi zewnętrznych kancelarii prawnych⁴, które z kolei zyskują w innych obszarach, wdrażając własne niesamowite rozwiązania⁵.

Nie tylko wszystkie z powyższych zastosowań, ale i o wiele szersze spektrum, w tym uwzględniające dedykowane lub własne rozwiązania organizacji – mogą być przedmiotem oceny prawnej lub zaangażowania prawnika w proces wdrożeniowy – a zatem wymagają znajomości standardów, według których należy je wdrażać, stosować i rozwijać.

Ochrona danych i bezpieczeństwo: wymogi RODO⁶ i tajemnicy zawodowej przy stosowaniu AI

Odpowiednia ochrona danych i bezpieczeństwo informacji, w tym przede wszystkim w zakresie tajemnicy zawodowej, to warunek wstępny wykorzystania narzędzi AI do przetwarzania w jakimkolwiek zakresie danych osobowych i informacji poufnych w pracy prawnika. Najpewniejszym rozwiązaniem jest zatem takie wykorzystanie narzędzi AI, które nie pociąga za sobą dostępu tego rodzaju narzędzi do informacji poufnych – np. poprzez kierowanie ogólnych zapytań, w celach edukacyjnych czy analizy przepisów, a nawet szczegółowych zagadnień prawnych – jednak bez ujawniania danych umożliwiających identyfikację konkretnych osób czy informacji poufnych.

Jednak dopiero odpowiednie gwarancje bezpieczeństwa, poufności oraz ramy prawne powierzenia przetwarzania danych

osobowych – o ile są zawarte w warunkach oferowanych przez dostawców modeli AI i o ile skutecznie zaakceptujemy te warunki – oferują swobodę, która umożliwi odejście od poczucia ryzyka i konieczności ciągłej ostrożności, na rzecz skupienia się na korzyści z wykorzystania AI dla siebie, zespołu prawnego i klienta.

Umowa powierzenia przetwarzania danych osobowych i powiązane gwarancje z art. 28 RODO jest niezbędna, aby zapewnić zgodny z prawem dostęp narzędzi AI do przetwarzanych przez prawników danych osobowych – w tym danych dotyczących klientów. Istotą umowy powierzenia przetwarzania jest zobowiązanie do przetwarzania danych wyłącznie w imieniu administratora, a więc naszej kancelarii, praktyki prawniczej czy innego podmiotu, pod którym prawnik prowadzi działalność⁷. Innymi słowy – zewnętrzny podmiot świadczący usługi powiązane z przetwarzaniem danych osobowych, np. przechowywanie, opracowywanie, analizowanie, a także zbieranie czy niszczenie danych – nie może wykorzystywać tych danych w żadnych innych niż zlecone przez administratora, w tym we własnych celach.

Początkowo narzędzia AI, a w szczególności duże modele językowe (LLM), trenowane na ogromnych zbiorach danych, nie były na tyle zrozumiałe, aby traktować je z zaufaniem. Wydawało się, że mogą analizować wszystko i wykorzystywać podane im dane w dowolnych własnych celach – przecząc zasadom poufności. Jednym z rozwiązań stały się właśnie umowy powierzenia przetwarzania danych osobowych, powiązane z możliwościami konfiguracyjnymi wykorzystywanych modeli – a więc np. jasnym wskazaniem w ustawieniach lub w dostępnych pakietach, że przy danym wariantcie licencji mają zastosowanie gwarancje bezpieczeństwa oraz zasady powierzenia przetwarzania, bez ryzyka wykorzystywania danych np. w celach analityki reklamowej, czy trenowania modeli.

Model powierzenia przetwarzania przy wykorzystaniu narzędzi IT, w tym choćby folderu chmurowego w biznesowej wersji Microsoft One Drive czy Google Drive czy powiązanych aplikacji e-mail – jest rozpowszechniony i akceptowalny, a nawet rekomendowany jako dobra alternatywa dla zapisywania plików wyłącznie lokalnie na urządzeniu (co stwarza ryzyko bezpowrotnej utraty danych w razie utraty urządzenia), albo na własnym serwerze (co przy mniej doinwestowanej działalności może skończyć się jednorazową konfiguracją, a następnie brakiem aktualizacji i w konsekwencji – zwiększonym ryzykiem cyberataku). Oprócz danych osobowych, także i inne informacje poufne powinny być objęte podobnymi ramami prawnymi, które należy dokładnie przeanalizować – także pod kątem odpowiednich podstaw prawnych przekazywania danych osobowych poza EOG⁸.

⁴ Np. bank JPMorgan, wykorzystując własny system COIN (Contract Intelligence), automatyzując pracę prawną do analizy umów pożyczek poprzez ekstrakcję atrybutów, zaoszczędził niebotyczne 360 tys. godzin roboczych rocznie. H. Son, JPMorgan software does in seconds what took lawyers 360,000 hours. Bloomberg, 2017, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2017-02-28/jpmorgan-marshals-an-army-of-developers-to-automate-high-finance> (dostęp: 26.5.2025 r.).

⁵ J. Wang, S. Ch'ang, Are you using AI yet? How lawyers can use it to their advantage. PwC Asia Pacific, 2023, <https://www.pwc.com/gx/en/about/pwc-asia-pacific/are-you-using-ai-yet-how-lawyers-can-use-it-to-their-advantage.html> (dostęp: 26.5.2025 r.).

⁶ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z 27.4.2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych), Dz.Urz. L Nr 119 z 4.5.2016 r., s. 1; dalej jako: RODO.

⁷ Więcej o roli adwokata w kontekście przetwarzania danych osobowych: X. Konarski, G. Sibiga, D. Nowak, K. Syska, I. Małobęcka-Szwast, K. Barszczewska-Mazur, Ogólne rozporządzenie o ochronie danych (RODO). Poradnik dla radców prawnych i adwokatów, wersja zaktualizowana, 2019, Traple, Konarski, Podrecki i Wspólnicy sp.j., https://www.adwokatura.pl/admin/wgrane_pliki/file-2019-07-01-poradnikrrpnaaktualizacja-kbm-28006.pdf (dostęp: 26.5.2025 r.).

⁸ Więcej: P. Mielniczek, Jak wybrać właściwą podstawę prawną przekazywania danych osobowych poza EOG, 2020, ODO24, <https://odo24.pl/blog-post-jak-wybrac-wlasciwa-podstawa-prawna-przekazywania-danych-osobowych-pozza-eog> (dostęp: 26.5.2025 r.).